

คำนำ

เอกสารหลักสูตรอบรมแบบ e-Training กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา เป็นหลักสูตรฝึกอบรมภายใต้โครงการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาโดยยึดถือภารกิจและพื้นที่เป็นฐานด้วยระบบ TEPE Online โดยความร่วมมือของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร โดยพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะที่ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ โดยใช้หลักสูตรและวิทยากรที่มีคุณภาพ เน้นการพัฒนาโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในทุกที่ทุกเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรอบรมแบบ e-Training กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อยังประโยชน์ต่อระบบการศึกษาของประเทศไทยต่อไป

สารบัญ

คำนำ	1
หลักสูตร “กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา”	3
รายละเอียดหลักสูตร	4
คำอธิบายรายวิชา	4
วัตถุประสงค์	4
สาระการอบรม	4
กิจกรรมการอบรม	4
สื่อประกอบการอบรม	5
การวัดผลและประเมินผลการอบรม	5
บรรณานุกรม	5
เค้าโครงเนื้อหา	7
ตอนที่ 1 ธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	9
ตอนที่ 2 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	12
ตอนที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	22
ตอนที่ 4 การวัดผลประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	40
ใบงานที่ 1	44
ใบงานที่ 2	45
ใบงานที่ 3	46
ใบงานที่ 4	47

หลักสูตร

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา

รหัส TEPE-02121

ชื่อหลักสูตรรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับ
ประถมศึกษา

ปรับปรุงเนื้อหาโดย

คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหา

นางวันเพ็ญ	สุทธากาศ
ดร.เฉลิมชัย	พันธ์เลิศ
นางสาวกิตติยาภรณ์	ประยูรพรหม
นางหทัยา	เข็มเพชร
ผศ.ดร.วัลย์	อิศรางกูร ณ อยุธยา

รายละเอียดหลักสูตร

คำอธิบายรายวิชา

ความหมาย ความสำคัญของธรรมชาติ คุณค่าของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิธีการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด วิธีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิธีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ กระบวนการเรียนรู้ เทคนิค วิธีการ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระ เทคนิควิธีการประเมินผลตามสภาพจริง วิธีการเลือกใช้เครื่องมือวัดผล และคุณค่าของการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถ

1. อธิบายความหมายของธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. อธิบายความสำคัญของธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
3. อธิบายคุณค่าของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. อธิบายวิธีการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด / สาระการเรียนรู้แกนกลางในกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. อธิบายวิธีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ (Backward Design)
6. อธิบายวิธีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design)
7. เลือกการจัดกระบวนการเรียนรู้ เทคนิค วิธีการ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระ
8. การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนำมาใช้จัดการเรียนรู้
9. สามารถเลือกใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้
10. อธิบายเทคนิควิธีการประเมินผลตามสภาพจริง
11. อธิบายวิธีการเลือกใช้เครื่องมือวัดผลได้เหมาะสมกับการประเมินตามสภาพจริง
12. อธิบายคุณค่าของการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระการอบรม

ตอนที่ 1 ธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตอนที่ 2 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตอนที่ 4 การวัดผลประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กิจกรรมการอบรม

1. ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม
2. ศึกษาเนื้อหาสาระการอบรมจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. ศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากใบความรู้
4. สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้
5. ทำใบงาน/กิจกรรมที่กำหนด
6. แสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่สนใจ

7. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากรประจำหลักสูตร
8. ทำแบบทดสอบหลังการอบรม

สื่อประกอบการอบรม

1. บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์
2. ใบความรู้
3. วีดิทัศน์
4. แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง
5. กระดานสนทนา (Web board)
6. ใบงาน
7. แบบทดสอบ

การวัดผลและประเมินผลการอบรม

วิธีการวัดผล

1. การทดสอบก่อนและหลังอบรม โดยผู้เข้ารับการอบรมจะต้องได้คะแนนการทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70
2. การเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ส่งงานตามใบงานที่กำหนด เข้าร่วมกิจกรรมบนกระดานสนทนา

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- . (2545). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ . (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช2551. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ทีศนา เขมมณี . (2548). ศาสตร์การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (องค์การมหาชน). คู่มือการประเมิน คุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษา พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: แม็ทซ์พอยท์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). การพัฒนาการคิด:ตามแนวBackwardDesign. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุคนธ์ สินธพานนท์และคณะ. (2554). วิธีสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน. กรุงเทพมหานคร:เทคนิคพริ้นติ้ง.

วัลลภ กันทรัพย์. (2545). **แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

----- . (2533). **ทักษะกระบวนการกับการสอน** : (อัดสำเนา)

วรรณเพ็ญ วรรณโกลม. (2538). **การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้วิชาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิกจำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2547). **เรียนรู้...บูรณาการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

หลักสูตร TEPE 2121

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา

เค้าโครงเนื้อหา

ตอนที่ 1 ธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แนวคิด

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มุ่งพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิต คิดสร้างสรรค์ มั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุข

วัตถุประสงค์

1. อธิบายความหมายของธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. อธิบายความสำคัญของธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
3. อธิบายคุณค่าของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 2 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เรื่องที่ 2.1 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เรื่องที่ 2.2 การออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ(Backward Design)

แนวคิด

สาระการเรียนรู้ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ ดังนี้ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. อธิบายวิธีการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด / สาระการเรียนรู้แกนกลางในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. อธิบายวิธีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ (Backward Design)

ตอนที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แนวคิด

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นต้องรู้และเข้าใจ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เทคนิควิธีการ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเลือกใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และกำหนดเป้าหมาย/ภาระงาน

วัตถุประสงค์

1. อธิบายวิธีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design)
2. เลือกการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เทคนิค วิธีการ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนำมาใช้จัดการเรียนรู้

3. สามารถเลือกใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้

ตอนที่ 4 การวัดผลประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม

แนวคิด

การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องเลือกใช้เครื่องมือวัดผลให้เหมาะสมกับกิจกรรมจะทำให้สามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นคุณค่าของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. อธิบายความสำคัญของการวัดและประเมินผล
2. วิเคราะห์และเลือกใช้เครื่องมือวัดผลได้เหมาะสมกับการประเมินตามสภาพจริง
3. อธิบายคุณค่าของการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นวิชาที่ว่าด้วยการเรียนรู้เรื่องของโลก และทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกสาระเนื้อหาจึงไร้ขอบเขตจำกัด และเนื่องจากเหตุการณ์และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลาเท่ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก

ความหมายของธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งของสาขาสังคมศาสตร์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เนื้อหาวิชาในสังคมศึกษาได้รับการคัดเลือกมาเพื่อใช้สอนนักเรียนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา และเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

ความสำคัญของธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญในด้านพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิต คิดสร้างสรรค์ มั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุข โดยใช้เทคนิค วิทยาการจากวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และสังคมได้อย่างมีความสุข

คุณค่าของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริม ศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของวิชา เพื่อจะได้วางแผนการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

จอห์น ยู ไมเคิลลิส (John U. Michaelis) ได้ให้ความหมายของวิชาสังคมศึกษาว่า เป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับสังคมมนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรมทางการเมืองทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์การเปลี่ยนแปลงสิ่งมีชีวิตเพื่อนำมาใช้ประโยชน์การแก้ปัญหาในเชิงปรัชญาและความเชื่อแบบต่างๆสรุปไว้ 5 ประเภท ดังนี้คือ (วันเพ็ญ วรณโกมล, 2538:3-4)

1. สังคมศึกษาในฐานะการถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี
(Social Studies as Citizenship Transmission)
2. สังคมศึกษาในฐานะการศึกษาทางสังคมศาสตร์
(Social Studies as Social Science Education)
3. สังคมศึกษาในฐานะการคิดไตร่ตรอง
(Social Studies as Reflective Thinking)
4. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการวิพากษ์สังคมและการปฏิบัติการ
(Social Studies as Social Criticism and Action)
5. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการพัฒนาเอกัตบุคคล
(Social Studies as Personal Development of The Individual)

สุนทรียภาพและศิลปะ (2510:4-5) ได้ให้ความหมายของสังคมศึกษา หมายถึง ประมวลการเรียนรู้ ในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งเน้นถึงเรื่องความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันและมีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทาง ธรรมชาติและทางสังคม

จากทัศนะของนักสังคมศึกษา ทำให้เราทราบว่าวิชาสังคมศึกษามีขอบเขตกว้างขวาง มีระยะเวลา ยาวนาน ส่งผลถึงการคาดการณ์ในอนาคตถึงความสัมพันธ์ทางด้าน สภาพแวดล้อมทางสังคมความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งก่อให้เกิดทัศนคติที่กว้างไกล ไร้ขอบเขต ดังนั้น ความสำคัญของ วิชาสังคมศึกษา อาจจำแนกได้หลายประการกล่าวคือ

1. การศึกษาเรื่องราวในอดีต อันเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา อาชีพของ มนุษยชาติสามารถนำความรู้มาพัฒนาตนเองและสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. การศึกษาอิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับประชากรให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความ ปลอดภัยส่งผลให้มีสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์
3. เป็นการพัฒนาทักษะค่านิยม เจตคติ การจัดการต่างๆทางเศรษฐกิจ สังคม
4. พัฒนาแนวคิดด้านการเมืองการปกครอง การเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยเข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนเอง รู้จักใช้สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ มีบทบาททางสังคมโดยยึดหลักการของประชาธิปไตย มาบูรณาการในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม
5. การศึกษาความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการปรุงแต่งสภาพจิตใจนำความรู้คุณธรรมมาใช้ใน ชีวิตประจำวันอันจะส่งผลกระทบต่อสังคม สร้างสรรค์คุณค่าใน การดำรงตนในสังคมให้มีคุณภาพ มากขึ้น
6. การศึกษาความรู้ข่าวสารทั้งด้านอันเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆทางสังคม ทำให้เกิดแนวคิดในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมากขึ้นทำให้สังคมมี มาตรฐานดีขึ้น
7. ก่อให้เกิดกระบวนการและทักษะทางสังคมคือการฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมเช่นทักษะการ อยู่ร่วมกัน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการศึกษาหาความรู้ ทักษะกระบวนการทักษะการทำงาน กลุ่ม ฯลฯ ทำให้มีการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ มีอิสระภาพ มีเสรีภาพ มีเหตุผล มี วิจารณญาณในการตัดสินใจ อันจะเป็นรากฐานในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้ เจริญก้าวหน้า

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้สรุปความสำคัญที่จะต้องเรียนสังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไว้ว่า

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การ ดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การ จัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับ ความแตกต่างและการมีคุณธรรม สามารถนำ ความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีในประเทศชาติและสังคมโลก

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนดสาระต่างๆไว้ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สรุป

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยการเรียนรู้เรื่องของโลก และทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกเนื้อหาจึงไร้ขอบเขตจำกัด มุ่งส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของวิชา จะได้วางแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางอย่างมีคุณภาพให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 1 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 1

ตอนที่ 2 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เรื่องที่ 2.1 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

**** สำหรับตัวชี้วัดจะมีจำนวนต่างกันไปในแต่ละชั้นปี

การวิเคราะห์ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางเพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด / สาระการเรียนรู้แกนกลางในกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้สอนวิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปี และสาระการเรียนรู้แกนกลางตามที่หลักสูตรแกนกลางฯ กำหนดสำหรับแต่ละภาคเรียน พิจารณาว่า แต่ละตัวชี้วัด มีคำ หรือข้อความสำคัญ (Keywords) ไตที่เป็น “ความรู้ (K)” “ทักษะ/กระบวนการ (P)” และ “คุณลักษณะ (A)” (เป็นคุณลักษณะของรายวิชาที่ปรากฏตามตัวชี้วัด อาจจะไม่ตรงกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรแกนกลางฯ กำหนดก็ได้) จัดแยกไว้เป็นส่วน ๆ ให้ครบทุกตัวชี้วัดของภาคเรียนนั้น โดยอาจจะใช้แบบฟอร์มข้างล่าง

ตัวอย่างการวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้	ทักษะ / กระบวนการ	คุณลักษณะฯ
ส1.1 ป.5/1 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย	1. มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา 2. การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย	1. การสังเกตและเปรียบเทียบวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมและการนำหลักคำสอนของศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1. มีความสนใจสิ่งต่าง ๆ
ส1.1 ป.5/2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	1. พุทธประวัติ 2. พุทธกิจสำคัญ	1. วิเคราะห์สรุปพุทธประวัติ พุทธกิจสำคัญ	1. เห็นคุณค่าความสำคัญของการสืบทอดทางพระพุทธศาสนา

แบบฟอร์มการเขียนคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เวลาเรียน.....ชั่วโมง

จำนวน.....หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

.....
.....
.....

รหัสตัวชี้วัด

.....
.....

สรุป

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบ่งได้เป็น สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

สำหรับการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด / สาระการเรียนรู้แกนกลางในกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ต้องพิจารณาว่า แต่ละตัวชี้วัด มีคำ หรือข้อความสำคัญ (Key words) ไตที่เป็น “ความรู้ (K)” “ทักษะ/กระบวนการ (P)” และ “คุณลักษณะ (A)” เพื่อนำไปสู่การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

เรื่องที่ 2.2 การออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design)

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบหน่วยการเรียนรู้

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานหรือหน่วยการเรียนรู้ (Backward Design) เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด เป็นเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้ เป็นขั้นตอน สำคัญของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา เป็นการนำมาตรฐานการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค Backward Design มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้
2. กำหนดหลักฐานที่เป็นผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนด
3. ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ จากที่เป็นหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน เป้าหมายการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ ดังตัวอย่างการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

ตัวอย่างการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐานที่ ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวอย่างการวิเคราะห์มาตรฐาน/ตัวชี้วัดหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ เรื่อง คุณธรรมนำชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร/ทำอะไร	นำผู้เรียนไปสู่	
		สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน	คุณลักษณะอันพึงประสงค์
มาตรฐาน ส 1.1/ ป5/1 จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถือ อย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ มีประโยชน์และปฏิบัติตนถูกต้อง	1. รู้การจัดพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ อย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ 2. ร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ	1. ความสามารถในการคิด 2. ความสามารถในการสื่อสาร 3. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	1. ใฝ่เรียนรู้ 2. อยู่อย่างพอเพียง 3. มุ่งมั่นในการทำงาน
มาตรฐาน ส 3.1/ ป5/2 ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรม	1. แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. การประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ	1. ความสามารถในการคิด 2. ความสามารถในการสื่อสาร	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. อยู่อย่างพอเพียง 3. มีวินัย

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร/ทำอะไร	นำผู้เรียนไปสู่	
		สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน	คุณลักษณะอันพึงประสงค์
ต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน	พอเพียง ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน 3. กิจกรรมในครอบครัว กิจกรรมในโรงเรียน กิจกรรมในชุมชน	3. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 4. ความสามารถในการแก้ปัญหา 5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4. ใฝ่เรียนรู้ 5. มุ่งมั่นในการทำงาน
มาตรฐาน ส 5.1 ป5/3 อธิบายความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมในภูมิภาคของตนเอง	1. ลักษณะทางกายภาพ 2. ลักษณะทางสังคม 3. ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมในภูมิภาค	1. ความสามารถในการคิด 2. ความสามารถในการสื่อสาร 3. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 4. ความสามารถในการแก้ปัญหา 5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	1. ใฝ่เรียนรู้ 2. มุ่งมั่นในการทำงาน

ขั้นที่ 2 กำหนดหลักฐานที่เป็นผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนด

การกำหนดหลักฐานชิ้นงานหรือภาระงานให้ผู้เรียนปฏิบัติต้องมีความสอดคล้องเหมาะสมสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี และกิจกรรมที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ ชิ้นงานหรือภาระงานหนึ่งชิ้นเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมาตรฐานเดียวกันหรือหลายมาตรฐานในเวลาเดียวกันได้ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างการวิเคราะห์ความสอดคล้องของกิจกรรม ภาระงาน/ชิ้นงาน/การวัดประเมินผลระดับหน่วย หน่วยการเรียนรู้บูรณาการ เรื่อง คุณธรรมนำชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

กิจกรรมการเรียนรู้	ภาระงาน/ชิ้นงาน	การวัดประเมินผล
1. ศึกษาค้นคว้าการจัดพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ อย่างเรียบง่าย มีประโยชน์	- แบบบันทึกการศึกษาค้นคว้า (ใบงาน) - การรายงานผลการศึกษา - แบบฝึกทักษะชนิดปลายเปิด	- ประเมินจากการรายงานผลการศึกษา - ตรวจสอบงาน - ตรวจสอบแบบฝึกทักษะ
2. ร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เช่น ร่วมงานวันเข้าพรรษาหรือทำบุญตักบาตรในวันพระ	- แบบสังเกตพฤติกรรม - แบบบันทึกการร่วมงานวันเข้าพรรษาและทำบุญตักบาตรวันพระ(ใบงาน)	- ประเมินการสังเกตพฤติกรรม - ตรวจสอบงาน

กิจกรรมการเรียนรู้	ภาระงาน/ชิ้นงาน	การวัดประเมินผล
3.ศึกษาค้นคว้าเรื่องสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ การปฏิบัติตน ในฐานะพลเมืองดี	- แบบบันทึกการศึกษา ค้นคว้า (ใบงาน) - การรายงานผลการศึกษา - แบบฝึกทักษะชนิด ปลายเปิด	- ประเมินจากการรายงานผล การศึกษา - ตรวจสอบงาน - ตรวจสอบแบบฝึกทักษะ
4. ศึกษาค้นคว้าเรื่องแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	- แบบบันทึกการศึกษา ค้นคว้า (ใบงาน) - การรายงานผลการศึกษา - แบบฝึกทักษะชนิด ปลายเปิด	- ประเมินจากการรายงานผล การศึกษา - ตรวจสอบงาน - ตรวจสอบแบบฝึกทักษะ
5.นำเสนอแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน - การจัดกิจกรรมในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน	- แบบสังเกตพฤติกรรม - กระบวนการโครงการ (ใบงาน) - ชิ้นงานจากโครงการ	- ประเมินการสังเกตพฤติกรรม - ตรวจสอบงาน
6. ศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัว	- แบบบันทึกการศึกษา ค้นคว้า (ใบงาน) - กระบวนการโครงการ (วิธีการทางประวัติศาสตร์)	- ตรวจสอบงาน - ประเมินโครงการ (การศึกษาค้นคว้าโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์)
7. ศึกษาค้นคว้าลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคม	- แบบบันทึกการศึกษา ค้นคว้า (ใบงาน) - การรายงานผลการศึกษา - แบบฝึกทักษะชนิด ปลายเปิด	- ประเมินจากการรายงานผล การศึกษา - ตรวจสอบงาน - ตรวจสอบแบบฝึกทักษะ
8.ศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมในภูมิภาค	- แบบบันทึกการศึกษา ค้นคว้า (ใบงาน) - การรายงานผลการศึกษา - แบบฝึกทักษะชนิด ปลายเปิด	- ประเมินจากการรายงานผล การศึกษา - ตรวจสอบงาน - ตรวจสอบแบบฝึกทักษะ

ตัวอย่างการวิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ /มาตรฐาน/ตัวชี้วัด/กิจกรรม / ภาระงาน/ชิ้นงาน และการวัดประเมินผลระดับหน่วย เรื่อง คุณธรรมนำชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

แผนที่	ชื่อแผน/มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์การเรียนรู้			กิจกรรมสำคัญ
		ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านเจตคติ	
1	ศาสนพิธี / มาตรฐาน ส 1.1/ ป5/1	-อธิบาย ความหมาย ของศาสนพิธี ได้ -อธิบายการ จัดงาน พิธีกรรมทาง ศาสนาที่ตน นับถือได้	-วิเคราะห์ ประเภทของ การจัดงานพิธี กรรมทาง ศาสนาที่ตน นับถือได้	-ภูมิใจใน ตนเอง	ศึกษาค้นคว้าการจัด พิธีกรรมทางศาสนา ที่ตนนับถือ อย่าง เรียบง่าย มี ประโยชน์
2	ทำบุญร่วมกัน/ มาตรฐาน ส 1.1/ ป5/1	-อธิบาย ขั้นตอนการ ทำบุญ ประเพณีที่มี ในชุมชนได้ -บอกประเภท บุญประเพณี ของศาสนาที่ ตนนับถือได้	-วางแผน ร่วมงานบุญ ประเพณีใน ชุมชนได้	-ภูมิใจใน ตนเอง -เห็น ความสำคัญ ของศาสนา	ศึกษาค้นคว้าการจัด พิธีกรรมทางศาสนา ที่ตนนับถือ อย่าง เรียบง่าย มี ประโยชน์
3	งานบุญบ้านเรา/ มาตรฐาน ส 1.1/ ป5/1	-อธิบาย ขั้นตอนการ ทำบุญตัก บาตรใน วัน พระได้	-เลือกอาหาร คาวหวาน และจัดหา ร่วมทำบุญ ตักบาตร ในวันพระได้ -กล่าวคำ อาราธนาศีล อาราธนาพระ ปริตรและ อาราธนา ธรรมได้	-ใฝ่เรียนรู้ -มุ่งมั่นใน การทำงาน -ภูมิใจ ในตนเอง -เห็น ความสำคัญ ของศาสนา	ร่วมพิธีกรรมทาง ศาสนาที่ตนนับถือ เช่น ร่วมงานวัน เข้าพรรษาหรือ ทำบุญตักบาตรในวัน พระ
4	พลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย/มาตรฐาน ส 2.1/ ป5/1	-บอก ความหมาย ของสถานภาพ บทบาท สิทธิ	-ปฏิบัติตน ตามข้อตกลง ของกลุ่มได้ ถูกต้อง	-ใฝ่เรียนรู้ -มีวินัย -มุ่งมั่นใน การทำงาน	ศึกษาค้นคว้าเรื่อง สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และ หน้าที่ การปฏิบัติตน

แผนที่	ชื่อแผน/มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์การเรียนรู้			กิจกรรมสำคัญ
		ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านเจตคติ	
		เสรีภาพและ หน้าที่ได้ -อธิบาย วิธีการปฏิบัติ ตนเป็น พลเมืองดีตาม วิถี ประชาธิปไตย ได้		-ภูมิใจใน ตนเอง	ในฐานะพลเมืองดี
5	ต้นแบบเยาวชนทำดี/ มาตรฐาน ส 2.1/ ป5/1	-อธิบาย ความหมาย ของกฎกติกา ได้	-กำหนด กฎกติกาการ ปฏิบัติตนเป็น ต้นแบบ เยาวชนทำดี ในโรงเรียนได้	-ใฝ่เรียนรู้ -มีวินัย -มุ่งมั่นใน การทำงาน -ภูมิใจใน ตนเอง	ศึกษาค้นคว้าและ วางแผนร่วมกำหนด กฎกติกาการปฏิบัติ ตนเป็นต้นแบบ เยาวชนทำดีใน โรงเรียน
6	เศรษฐกิจพอเพียง/ มาตรฐาน ส 3.1/ ป5/2	-อธิบาย ความหมาย ความสำคัญ ของปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียงได้	-วิเคราะห์ ความสำคัญ ของแนวคิด ของปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียงได้	-ใฝ่เรียนรู้ -มีวินัย -มุ่งมั่นใน การทำงาน	ศึกษาค้นคว้าเรื่อง แนวคิดของปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียง
7	อยู่อย่างไทยหัวใจพอเพียง ส 3.1/ ป5/2	-บอกวิธีการ เลือกใช้ ทรัพยากรที่มี อยู่แบบ พอเพียงได้	-วางแผนการ เลือกใช้ ทรัพยากรที่มี อยู่อย่างจำกัด ตามแนวคิด ปรัชญาของ เศรษฐกิจ พอเพียงได้	-ใฝ่เรียนรู้ -มีวินัย -มุ่งมั่นใน การทำงาน -ภูมิใจใน ตนเอง -ประหยัดอด ออม	ศึกษาโดยใช้ กระบวนการ โครงงาน
8	ประวัติความเป็นมาของ ตนเองและครอบครัว/ มาตรฐาน ส 4.1/ ป5/3	-บอกประวัติ ความเป็นมา ของตนเอง และครอบครัว ได้	-ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ของตนเอง และ ครอบครัวโดย ใช้วิธีการทาง	-ใฝ่เรียนรู้ -มีวินัย -มุ่งมั่นใน การทำงาน -ภูมิใจใน ตนเอง	ศึกษาโดยใช้ กระบวนการ โครงงาน (วิธีการทาง ประวัติศาสตร์)

แผนที่	ชื่อแผน/มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์การเรียนรู้			กิจกรรมสำคัญ
		ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านเจตคติ	
			ประวัติศาสตร์ ได้(โครงการ)		
9	ลักษณะทางกายภาพและ ทางสังคม/มาตรฐาน ส 5.1 ป5/3	-อธิบาย ความหมาย ของลักษณะ ทางกายภาพ และลักษณะ ทางสังคมได้	-จำแนก ประเภทของ ลักษณะทาง กายภาพและ ลักษณะทาง สังคมได้	-ใฝ่เรียนรู้ -มุ่งมั่นใน การทำงาน -ภูมิใจใน ตนเอง	ศึกษาค้นคว้า ลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทาง สังคม
10	ความสัมพันธ์ของลักษณะ ทางกายภาพกับลักษณะ ทางสังคมในภูมิภาค/ มาตรฐาน ส 5.1 ป5/3	-วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ ของลักษณะ ทางกายภาพ กับลักษณะ ทางสังคมใน ภูมิภาคได้	-วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ ของลักษณะ ทางกายภาพ กับลักษณะ ทางสังคมใน ภูมิภาคได้	-ใฝ่เรียนรู้ -มุ่งมั่นใน การทำงาน -ภูมิใจใน ตนเอง	ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของ ลักษณะทางกายภาพ กับลักษณะทางสังคม ในภูมิภาค

ขั้นที่ 3 ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด

กิจกรรมการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งช่วยในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงควรทราบหลักการและขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ดังนี้

หลักการสำคัญในการจัดกิจกรรม ได้แก่

1. ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามมาตรา 22
2. ต้องยึดถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด
3. ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคน สามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้

บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละช่วงวัยการศึกษา

ขั้นตอนการออกแบบกิจกรรม ได้แก่

1. ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์สาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้
2. กำหนดผลการเรียนรู้
3. เขียนคำอธิบายรายวิชา
4. จัดทำสาระการเรียนรู้
5. กำหนดหน่วยการเรียนรู้และเขียนแผนการเรียนรู้
6. ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
7. นำไปใช้จริง

สรุป

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานหรือหน่วยการเรียนรู้ (Backward Design) เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด เป็นเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสำคัญของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา เป็นการนำมาตรฐานการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค Backward Design มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้
2. กำหนดหลักฐานที่เป็นผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนด
3. ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 2 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 2

ตอนที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตัวอย่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นิยมนำมาใช้ในวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิธีการสอนแบบบูรณาการ (The Integration Method)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียน เชื่อมโยงความรู้ ความคิดทักษะและประสบการณ์ที่มีความหมายหลากหลายและสัมพันธ์กันเป็นองค์รวม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้ง รู้จริง ในสิ่งที่ศึกษามา สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2547)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

1) ผู้สอนที่เป็นแกนนำเสนอภาพข่าว หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความตระหนักและความจำเป็นในการแก้ไขปัญหา

2) ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ผลดีผลเสียของการกระทำนั้น

2. ชี้นกิจกรรม

1) ให้ผู้เรียนระดมพลังสมองช่วยกันคิดวิเคราะห์ประเด็นปัญหา และหาแนวทางแก้ไขหรือหาวิธีศึกษาหาความรู้ โดยวิธีการเขียนแผนที่ความคิด

2) ให้ผู้เรียนที่มีความถนัด มีความสนใจร่วมกันเข้ากลุ่ม แต่ละกลุ่มเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ และกรรมการอื่นๆ ผู้เรียนศึกษาสภาพปัญหา กำหนดแนวทางแก้ปัญหา และวางแผนการทำงานทำกิจกรรมร่วมกัน

3) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอโครงการการศึกษาคนคว่าให้ผู้สอนที่เป็นแกนนำพิจารณาและอนุมัติโครงการ

4) ผู้สอนแนะนำแหล่งศึกษาและวิทยาการเพิ่มเติม (จากกลุ่มวิชาที่เกี่ยวข้องซึ่งคณะผู้สอนวางแผนการทำงานร่วมกันไว้แล้ว) กำหนดระยะเวลาดำเนินงานและระยะเวลานำเสนอโครงการ

5) ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติงานตามแผน ผู้สอนติดตามดูแลให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาและประเมินกระบวนการทำงาน กระบวนการศึกษาค้นคว้า กระบวนการกลุ่มระหว่างดำเนินงาน

3. ชี้นสรุป

1) ผู้เรียนสรุปผลการศึกษาค้นคว้าและเตรียมเสนอผลงานตามเวลาที่กำหนด รูปแบบการนำเสนออาจจะเป็นการนำเสนอโดยการทดลอง การสาธิต การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร วิพิธทัศนา บทบาทสมมุติ หรือทำรายงานเป็นรูปเล่ม ฯลฯ ผู้สอนให้คำแนะนำการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ

2) ผู้เรียนเสนอผลงาน ผู้สอนช่วยสรุปหัวข้อหรือประเด็นที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจหรือไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เรียนรับฟังและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

3) การพัฒนาผลงาน ผู้สอนประเมินผลสำเร็จของงานตามแบบประเมินตามสภาพจริง ช่วยสรุปความรู้ที่ผู้เรียนนำเสนอบางประเด็นที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่ชัดเจน เนื่องจากเวลาอันจำกัด แนะนำให้ผู้เรียนศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้ และให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

ข้อดีและข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1. ข้อดีของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีลักษณะการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ ฝึกทักษะการคิดหลายรูปแบบทำให้คิดได้กว้างขวางหลายด้าน และรู้จักการผสมผสานความรู้และทักษะต่างๆ เกิดประสบการณ์พร้อมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

2) การจัดเนื้อหาวิชาหรือความรู้ต่างๆ นั้น อยู่ในลักษณะเหมือนชีวิตจริง เอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3) ผู้เรียนได้ฝึกทักษะด้านต่างๆ เกิดความสนุกสนาน สามารถปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ได้ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

4) การสอนแบบบูรณาการข้ามวิชาหรือระหว่างวิชาจะลดการสอนที่ซ้ำซ้อนประหยัดเวลาลดภาระของผู้เรียน โดยผู้สอนทุกคนที่สอนในรายวิชาที่มีเนื้อหาเช่นเดียวกันมาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ และเป็นการเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน

2. ข้อจำกัดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1) การพัฒนาผู้เรียนจำเป็นต้องใช้เวลาและการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละหน่วยควรใช้เวลาต่อเนื่องกันอาจเป็น 1-2 สัปดาห์ หรือข้ามวันจะดีกว่าที่ต้องให้เสร็จในเวลาอันสั้น

2) คำนึงถึงความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ กิจกรรมควรเป็นปัญหาหรือสอดคล้องกับชีวิตจริง

3) การใช้กระบวนการกลุ่มโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การนำไปใช้

การสอนแบบบูรณาการ สามารถนำไปใช้สำหรับการเรียนการสอนได้ทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้โดยผู้สอนที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกันควรจะได้มีการประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อพิจารณาร่วมกันว่ามีเนื้อหาสาระของวิชาเรื่องใดที่ซ้ำซ้อนกันหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อที่จะได้นำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างบูรณาการให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการสอนที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

สมาชิกในกลุ่มจะมีความสามารถแตกต่างกัน ส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักช่วยเหลือกัน คนที่เก่งกว่าจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เพราะยึดตามแนวคิดที่ว่า ความสำเร็จของสมาชิกทุกคนจะรวมเป็นความสำเร็จของกลุ่ม

ลักษณะการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ นั้น มีลักษณะสำคัญคือ

1. ผู้สอนจะต้องจัดกลุ่มผู้เรียนให้มีสมาชิกคละกันตามความสามารถ คือ เก่ง ปานกลาง ค่อนข้าง เก่ง ปานกลางค่อนข้างอ่อน อ่อน คละเพศและอายุ
2. ผู้เรียนต้องร่วมมือกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ที่ต้องการศึกษา ใช้ทักษะในการทำงานร่วมกันจนสำเร็จ เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการคิด ตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น
3. สมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล มีการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
4. สมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย สมาชิกทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน มีความภูมิใจในความสำเร็จของตนว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเท่าเทียมกับสมาชิกคนอื่น

วิธีสอนแบบโครงการ (Project Method)

วิธีสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า กระทำในสิ่งที่ตนสนใจ และเป็นผู้อวางแผนการทำงานได้ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือเสนอแนะแนวทาง

ผู้เรียนจะต้องฝึกกระบวนการทำงานอย่างมีขั้นตอน คือ วางแผนการดำเนินงานด้วยการเขียนโครงการเสนอผู้สอน เมื่อได้รับการอนุมัติก็จะดำเนินงานตามแผนเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปแผนการดำเนินงาน และรายงานผลการปฏิบัติงาน รายงานสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข

ลักษณะสำคัญของโครงการและจุดมุ่งหมายของการสอนโครงการ

ลักษณะการจัดกิจกรรมโครงการ ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีสื่อหลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง และฝึกทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ ฝึกทักษะการใช้ภาษา ฝึกกระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสืบสวน-สอบสวน ทักษะกระบวนการหรือกระบวนการอื่น ๆ ให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อที่เป็นปัญหามาสนใจ ฝึกกระบวนการคิดหาวิธีที่จะทำโครงการตามที่คุณเรียนถนัดและสนใจ

1. ลักษณะสำคัญของโครงการ

- 1) เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ต้องการหาคำตอบ ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้และสรุปความรู้
- 2) สามารถนำความรู้จากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการ
- 3) มีการนำเสนอโครงการด้วยวิธีต่างๆ เสนอรายงานเป็นรูปเล่ม การอภิปรายการแสดงเพลง ฟื้นฟูบ้าน การจัดนิทรรศการ การจัดทำเป็นรูปโปสเตอร์ ฯลฯ
- 4) ความรู้หรือสิ่งที่ค้นพบ สามารถนำไปเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2. จุดมุ่งหมายของการสอนโครงการ

การสอนแบบโครงการ เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักดำเนินการ หรือทำงานตามลำดับขั้นตอนตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นระบบการทำงานตามโครงการของตนเองนั้นอาจทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ การสอนแบบโครงการ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) รู้จักการทำงานเป็นทีม ผู้เรียนจะต้องรู้ซึ่งกันและกัน รู้จักความสามารถ ความถนัด ความสนใจของเพื่อนร่วมงาน เรียนรู้งานทำงานกลุ่ม เรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตยรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน
- 2) รู้จักการคิดสร้างสรรค์การศึกษาค้นคว้า รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดประเมินค่า คิดวินิจฉัย รู้จักคิดด้วยตนเอง และเรียนรู้เนื้อหาควบคู่ไปกับกระบวนการ
- 3) การแสวงหาความรู้เป็นไปอย่างอิสระตามความถนัดและความสนใจของเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ

ขั้นตอนการทำโครงการมีดังนี้

1. ขึ้นกำหนดปัญหาหรือสำรวจความสนใจ ผู้สอนและเสนอสถานการณ์หรือตัวอย่างที่เป็นปัญหาและกระตุ้นให้ผู้เรียนหาวิธีการแก้ปัญหาหรือช่วยผู้เรียนมีความต้องการใคร่เรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
2. ขึ้นกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน ผู้สอนต้องแนะนำให้ผู้เรียนกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนว่าเรียนเพื่ออะไร จะทำโครงการนั้นเพื่อแก้ปัญหาอะไร
3. ขึ้นวางแผนและวิเคราะห์โครงการ ให้ผู้เรียนวางแผนแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นโครงการเดี่ยวหรือกลุ่มก็ได้ แล้วเสนอแผนการดำเนินงานให้ผู้สอนพิจารณา ให้คำแนะนำช่วยเหลือและข้อเสนอแนะ การวางแผนโครงการของผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องเขียนโครงการ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้
 - 1) ชื่อโครงการ
 - 2) หลักการและเหตุผล ให้บอกสภาพปัญหา แนวคิด หรือเหตุผลในการดำเนินการ
 - 3) วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการดำเนินการให้บอกว่าจัดทำโครงการเพื่ออะไร ทำไมจึงต้องทำ ทำแล้วจะได้ผลดีอย่างไร จุดประสงค์จะต้องสัมพันธ์กับหลักการและเหตุผล และต้องสามารถวัดได้ประเมินได้
- 4) เจ้าของโครงการ บอกชื่อผู้รับผิดชอบ ใครเป็นหัวหน้า ผู้ร่วมงานมีใครบ้าง

- 5) ที่ปรึกษาโครงการ บอกชื่อผู้ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการ
 - 6) แหล่งความรู้ บอกชื่อแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ
 - 7) สถานที่ดำเนินการ บอกว่าจะใช้สถานที่ใดเป็นที่ดำเนินการ
 - 8) ระยะเวลาดำเนินการ บอกระยะเวลาที่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ
 - 9) งบประมาณ บอกจำนวนเงินที่ใช้ดำเนินการ และแยกเป็นรายการว่า เป็นค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ได้เงินงบประมาณมาจากไหน
 - 10) วิธีการดำเนินการ หรือวิธีการศึกษาค้นคว้า บอกว่าได้ข้อมูลอย่างไร มีวิธีการศึกษาค้นคว้าอย่างไร มีขั้นตอนในการทำงานอย่างไร มีวิธีวิเคราะห์ หรือขั้นตอนการสังเคราะห์อย่างไร
 - 11) เครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการ บอกว่าใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง
 - 12) ผลที่คาดว่าจะได้รับ ให้บอกว่าผลของการดำเนินการจะทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างไร หรือได้ผลจากการดำเนินงานครั้งนี้มากน้อยเพียงไร
 - 13) ลงลายมือชื่อผู้เสนอโครงการ วัน เดือน ปี
 - 14) ความเห็นของผู้ปกครอง (ถ้ามี)
 - 15) ความเห็นข้อเสนอแนะของผู้สอน
4. ขั้นลงมือปฏิบัติหรือแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือแก้ปัญหตามแผนการที่กำหนดไว้ โดยมีผู้สอนเป็นที่ปรึกษา คอยสังเกต ติดตาม แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูล บันทึกผลดำเนินการด้วยความมานะอดทน มีการประชุมอภิปราย ปรึกษาหารือกันเป็นระยะๆ ผู้สอนจะเข้าไปเกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็น ผู้เรียนเป็นผู้ใช้ความคิด ความรู้ในการวางแผนและตัดสินใจทำด้วยตนเอง
5. ขั้นประเมินผล ผู้สอนต้องแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักประเมินผลก่อนดำเนินการระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ คือ รู้จักพิจารณาว่าก่อนที่จะดำเนินการมีสภาพอย่างไร มีปัญหาอย่างไร ระหว่างที่ดำเนินงานตามโครงการนั้นยังมีสิ่งใดผิดพลาดหรือบกพร่อง จะต้องแก้ไขอะไรบ้างจะมีวิธีแก้ไขอย่างไร เมื่อดำเนินการไปแล้วผู้เรียนมีแนวคิดอย่างไร มีความพอใจหรือไม่ ผลของการดำเนินการตามโครงการ ผู้เรียนได้ความรู้อะไร ได้ประโยชน์อย่างไร และสามารถนำความรู้นั้นไปพัฒนาปรับปรุงงานให้ดีขึ้นได้อย่างไรให้ผู้เรียนประเมินโครงการของตนเองหรือเพื่อนร่วมประเมิน จากนั้นผู้สอนจึงประเมินผลโครงการตามแบบประเมิน ซึ่งผู้ปกครองอาจจะมีส่วนร่วมในการประเมินด้วยก็ได้
6. ขั้นสรุป รายงานผลและเสนอผลงาน เมื่อผู้เรียนทำงานตามแผนและเก็บข้อมูลแล้วต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและเขียนรายงานเพื่อนำเสนอผลงาน ซึ่งนอกเหนือจากรายงานเอกสารแล้ว อาจมีแผนภูมิ แผนภาพ กราฟ แบบจำลองหรือของจริงประกอบการนำเสนอ อาจวัดได้หลายรูปแบบ เช่น จัดนิทรรศการการ แสดงละคร ฯลฯ

วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ (Learning Process)

กระบวนการ (Process) หมายถึง แนวทางในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนด ซึ่งช่วยให้งานนั้นสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เวลาและทรัพยากรน้อยที่สุด (วัลลภ กัณฑ์ : 2533 : 10)

การจัดการเรียนการสอนควรเน้นกระบวนการ คือ การเรียนที่ให้ผู้เรียนสามารถทำตามขั้นตอนได้ และรับรู้ขั้นตอนทั้งหมด จนสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ใหม่ๆ ผู้เรียนได้ฝึกฝนจนเกิดทักษะ สามารถนำไปใช้ได้อย่างอัตโนมัติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 202)

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการนั้น ผู้สอนจะเป็นผู้วางแผน นำผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้สอนจะนำผู้เรียนผ่านขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการที่ละขั้นๆ อย่างเข้าใจครบถ้วน ครบวงจร ผู้เรียนเข้าใจและรับรู้ขั้นตอนของกระบวนการนั้น นำกระบวนการนั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ ผู้เรียนใช้กระบวนการนั้นในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย (วัลลภ กัณฑ์, 2545 : 202)

1. กระบวนการสร้างเจตคติ เป็นกระบวนการที่แทรกอยู่ได้ในทุกเนื้อหา เป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่เรียน อาจเป็นความคิด หลักการ การกระทำ เหตุการณ์ สถานการณ์ เป็นต้น มีขั้นตอนดังนี้

1) สังเกต ผู้สอนเสนอข้อมูล รูปภาพ สถานการณ์ให้ผู้เรียนพิจารณาการกระทำที่ปรากฏแล้วพิจารณาว่าผู้เรียนมีความรู้สึกอย่างไร ดีหรือไม่ เช่น ภาพคนทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลอง ผู้เรียนรู้สึกอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบ เพราะเหตุใด

2) วิเคราะห์ ให้พิจารณาผลที่เกิดขึ้น ผลที่ตามมา แยกเป็นการกระทำที่เหมาะสม ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ หรือการกระทำที่ไม่เหมาะสม ได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ

3) สรุป ผู้เรียนสรุปความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลว่าจะเลือกปฏิบัติอย่างไร แนวความคิดที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร

2. กระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการที่ฝึกให้ทำกิจกรรมสำคัญ คือ

1) มีผู้นำและมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ กระบวนการกลุ่มจะต้องมีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีบทบาทแตกต่างกันไปตามหน้าที่ คือ ผู้นำกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มจะทำหน้าที่นำในความคิดเสนอความคิด ประสานความคิด กระตุ้นให้สมาชิกคิดวางแผน และกำหนดภาระงาน รวมทั้งติดตามประสานสัมพันธ์เพื่อให้งานนั้นสำเร็จด้วยดี ถ้าในกลุ่มมีบุคคลที่มีภาวะความเป็นผู้นำหลายคนก็ต้องผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำหรือผู้ตาม มีการเสนอความคิดเห็นรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกอย่างมีเหตุผล มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ต้องช่วยเหลือกันเมื่อมีปัญหา

2) การวางแผน มีการระดมพลังสมอง วางแผนการทำงาน กำหนดจุดประสงค์และขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินการ

3) ปฏิบัติตามแผน เมื่อวางแผนงานด้วยการพิจารณาไตร่ตรองจากกลุ่มอย่างดีแล้วสมาชิกในกลุ่มจะปฏิบัติตามแผนด้วยความรับผิดชอบ

4) ประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างการทำงานตามแผนผู้นำกลุ่มและสมาชิกจะต้องมีการติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ เพื่อแก้ไขหรือปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

5) ปรับปรุงและพัฒนา มีการประเมินผลรวมและชื่นชมในงานงานของกลุ่ม หากยังไม่เป็นที่พอใจหรือได้แนวทางที่เหมาะสมจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

3. กระบวนการเรียนความรู้ความเข้าใจ กระบวนการเรียนความรู้ความเข้าใจ จะใช้เมื่อต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่ศึกษาโดยให้สังเกต พิจารณาข้อมูลสาระความรู้ สร้างความคิดรวบยอดโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ตั้งข้อสังเกต วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่จะเรียนรู้ เห็นความสำคัญ ความจำเป็น แล้วกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้หรือเป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบต่อไป มีขั้นตอนดังนี้

1) สังเกต ตระหนัก ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาข้อมูล สาระความรู้ หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่กำหนดให้ ตั้งข้อสังเกต วิเคราะห์ข้อมูล ทำความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ และกำหนดจุดประสงค์เพื่อแสวงหาคำตอบต่อไป

2) วางแผนปฏิบัติ นำวัตถุประสงค์ หรือคำถามที่ทุกคนสนใจใคร่หาคำตอบช่วยกันวางแผนค้นหาคำตอบ กำหนดแนวทางค้นหาคำตอบ

3) ลงมือปฏิบัติ ผู้สอนแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มตามความสนใจ กำหนดประเด็นให้สมาชิกในกลุ่มย่อยไปค้นคว้า แสวงหาคำตอบจากแหล่งความรู้ ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์ การค้นคว้าจากห้องสมุด การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ ตามแผนปฏิบัติงานที่กลุ่มกำหนดไว้

4) พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ค้นคว้ามารวบรวมเรียบเรียงใหม่ รายงานอภิปรายเชิงตีความ แปลงความ ขยายความ นำไปใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่าฯลฯ

5) สรุป ผู้เรียนพิจารณาสาระความรู้ที่ทุกคนช่วยกันค้นคว้ามารายงาน สรุปเป็นสาระสำคัญที่ควรรู้ และบันทึกความรู้เฉพาะตนลงในสมุดของผู้เรียน

4. กระบวนการปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะ เกิดความชำนาญจนสามารถทำได้อย่างแคล่วคล่อง มีขั้นตอนดังนี้

1) สังเกตรับรู้ให้ผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างที่หลากหลายจนเกิดความเข้าใจและความคิดรวบยอด เช่น

- การอ่านทำนองเสนาะให้ผู้เรียนฟังและสังเกตว่าการอ่านที่ถูกต้อง ไพเราะน่าฟัง มีลีลาอารมณ์ตามเนื้อหานั้นเป็นอย่างไร
- การตัดเย็บเสื้อผ้า มีขั้นตอนการวัดตัวอย่างไร การสร้างแบบและการลงผ้าทำอย่างไร

2) ทำตามแบบ ให้ผู้เรียนทำตามตัวอย่างที่แสดงให้เห็นที่ละขั้นตอนจากพื้นฐานไปสู่งานที่ยุ่ยากซับซ้อนยิ่งขึ้น

3) ทำเองโดยไม่มีแบบ ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเองโดยไม่ต้องดูตัวอย่าง เป็นการฝึกให้ทำเองตั้งแต่ต้นจนจบ

4) ฝึกทำให้ชำนาญ การฝึกขั้นนี้ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติด้วยความชำนาญจากการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง หรือทำได้ด้วยตนเองอย่างอัตโนมัติจากงานชิ้นเดิมหรือ งานที่ผู้สอนกำหนดให้ใหม่

การนำไปใช้

การนำกระบวนการไปใช้ใช้ได้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่วิชาใดจะใช้กระบวนการใดนั้นแล้วแต่ธรรมชาติของวิชา และแล้วแต่จุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ เช่น วิชาที่เป็นทักษะ มักใช้กระบวนการปฏิบัติวิชาที่จำเป็นต้องให้ผู้เรียนสนใจ ใคร่เรียนใคร่รู้เห็นความจำเป็น ความสำคัญในสิ่งที่เรียนจะใช้กระบวนการตระหนัก

วิธีสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing Method)

บทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอน โดยสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้สอดคล้องกับบทเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกเป็นบุคคลต่างๆ ตามหัวข้อที่กำหนด แสดงออกถึงพฤติกรรมบุคคลที่ผู้เรียนได้รับบทบาท เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลอง และเรียนรู้ในการปรับประพฤติกรรมของตนในสถานะต่างๆ และหาทางแก้ไขปัญหาตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เข้าใจถึงการกระทำ ความรู้สึก เหตุผลของบุคคลที่สวมบทบาทดังกล่าวในชีวิตจริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การแสดงบทบาทสมมติขั้นตอนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปใช้สอนดังนี้ คือ

1. ขั้นเตรียมการ

1) การวิเคราะห์ปัญหา หรือประเด็นที่จะนำสู่การแสดง ผู้สอนจำแนกสถานการณ์ได้ว่าอะไรหรือปัญหาอะไรเป็นจุดที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

2) กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติเมื่อผู้สอนได้ปัญหาชัดเจนแล้วเตรียมการเพื่อนำเสนอให้แก่ผู้เรียน โดยวิธีการต่างๆ อาจจะเป็นการเล่า หรือให้ดูรูปภาพประกอบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจกระจ่างชัด

2. ขั้นแสดง

1) การอุ้มนครื่อง เป็นการนำผู้เรียนหรือกระตุ้นผู้เรียนไปสู่เรื่องที่จะเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน ผู้สอนอาจโน้มน้าวใจผู้เรียนให้ตั้งใจฟังเรื่องอย่างตั้งใจ และมีวิธีการทำให้ผู้เรียนรู้ว่า ทุกคนมีโอกาสจะประสบกับปัญหาทำนองนั้นและกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดที่จะช่วยแก้ไขปัญหานั้น ผู้สอนจะต้องมีวิธีการการเล่าที่เร้าใจผู้เรียนให้เกิดความรู้สึกตามที่เล่า และจะต้องทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานั้น เรื่องหรือสถานการณ์ที่ผู้สอนนำมาเล่านั้น อาจจะแต่งขึ้นเองให้สอดคล้องกับเรื่องที่สอน หรืออาจจะนำมาจากตอนใดตอนหนึ่งของวรรณคดีหรือหนังสืออื่นๆ ก็ได้ และผู้สอนจะหยุดเล่าเรื่องลงตรงที่มีปัญหาเกิดขึ้น เมื่อผู้สอนเล่าเรื่องจบแล้ว ก็นำไปให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายโดยการตั้งคำถาม เช่น นักเรียนคิดว่า จะเกิดอะไรขึ้น และวิจารณ์ตัวละครต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแสดงบทบาทสมมติต่อไป

2) การเลือกตัวผู้แสดง การเลือกตัวผู้แสดงนั้น อาจเลือกได้หลาย เป็นผู้เลือกหรือผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกว่าแสดงบทบาทใด ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดงและการสอนเป็นสำคัญ เช่น เลือกผู้แสดงที่มีลักษณะใกล้เคียงกับบท เลือกผู้แสดงที่แสดงตนออกมาว่าตนใจเป็นอย่างไร เมื่อแสดงแล้วจะไม่มีอาการเคอะเขิน เลือกผู้เรียนที่อาสาสมัครด้วยความเข้าใจ ผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสมของการคัดเลือกผู้แสดง

3) การจัดฉากตัวแสดง เมื่อได้ตัวผู้แสดงแล้วผู้สอนควรให้ผู้เรียนที่เหลือได้มีส่วนร่วมในการจัดสถานที่แบบสมมติขึ้นเพื่อให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง การจัดฉากนั้นอาจจะใช้วิธีแบบง่ายๆ ตามสภาพการณ์ที่เหมาะสม

4) การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ผู้สอนจะต้องแบ่งผู้เรียนให้เป็นผู้สังเกตการณ์และแนะนำให้รู้จักสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ไปด้วย รับฟังวิธีการแก้ไขปัญหาของเพื่อนที่เสนอมานำมาใช้เหตุผลในการคิดวิเคราะห์ว่า วิธีดังกล่าวนั้น จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จริงหรือไม่ และถ้าได้แก้ไขปัญหานั้นไปแล้ว จะทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีกหรือไม่

5) การเตรียมความพร้อมก่อนแสดง ก่อนแสดงผู้เรียนควรได้วางแผนกันคร่าว ๆ ว่าจะแสดงกันอย่างไร การแสดงจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ โดยผู้สอนจะช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจสถานการณ์มากขึ้นโดยการถามเพื่อสร้างความมั่นใจ เช่น เรื่องเกิดขึ้นที่ไหน สถานที่นั้นเป็นอย่างไร ตัวละครมีใครบ้าง มีบทบาทอย่างไร เมื่อพบปัญหาจะคิดแก้ปัญหาอย่างไรบ้าง ผู้สอนจะให้กำลังใจผู้แสดงและแนะนำผู้แสดงให้หายใจลึกๆ เมื่อประหม่า เป็นต้น

6) การแสดงเมื่อทุกคนพร้อมแล้วก็ให้เริ่มการแสดงได้ ผู้แสดงทุกคนจะแสดงตามบทที่ได้รับมอบหมายเป็นไปตามธรรมชาติ มีการแสดงอารมณ์ ความรู้สึก การตัดสินใจเหมือนกับว่าตนเองอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริงๆ ในกรณีที่ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม ผู้สอนมีวิธีการทำให้ผู้เรียนปรับปรุงพฤติกรรมและหลีกเลี่ยงการใช้คำพูดตำหนิอย่างทันทีทันใด

7) การตัดบทเมื่อมีการแสดงเป็นไปจนได้เวลาพอสมควรแล้ว และการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้แล้ว ผู้สอนก็ควรตัดบทเพื่อไม่ให้การแสดงยืดเยื้อและมีเวลาดำเนินการวิเคราะห์และอภิปรายผลต่อไป

3. ขั้นการวิเคราะห์และอภิปรายผล

การวิเคราะห์การแสดงจะเป็นไปในรูปการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดง ผู้ชม หรือผู้สังเกตการณ์ซึ่งการอภิปรายจะเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียนเป็นหลักอาจจะมีการแบ่งกลุ่มย่อย ในแต่ละกลุ่มจะมีทั้งผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ ผู้สอนควรมีส่วนช่วยในการอภิปรายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยการตั้งคำถามกว้าง ๆ เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้คิดและหาคำตอบ เช่น ในเรื่องนี้มีเหตุการณ์สำคัญอะไรบ้าง ตัวละครมีความรู้สึกอย่างไร เหตุการณ์ดังกล่าวจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ ควรแก้ไขปัญหอย่างไร บอกเหตุผล เป็นต้น

4. ขั้นแสดงเพิ่มเติม

ขั้นแสดงเพิ่มเติมเป็นขั้นที่เมื่อมีการอภิปรายเสนอความคิดเห็นแล้ว อาจจะมีการเสนอแนะแนวความคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาก็หรือการตัดสินใจ ในการแสดงครั้งแรกอาจยังได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ ผู้สอนก็อาจจะให้มีการแสดงเพิ่มเติมได้ โดยใช้ทางเลือกใหม่ที่ได้จากการอภิปรายมาเป็นพื้นฐานของการแสดงครั้งใหม่ การฝึกการเผชิญปัญหานั้น อาจจะทำให้หลายครั้ง และจัดว่าเป็นคุณค่าสำคัญของบทบาทสมมติ ถ้าไม่จำเป็นต้องมีการแสดงใหม่ก็ข้ามไปขั้นที่ 5

5. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปเป็นหลักการ

ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนได้แนวคิดที่หลากหลายกว้างขวางขึ้น ทำให้เห็นว่าเรื่องที่เรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และสามารถสรุปหาข้อยุติหรือความคิดรวบยอดหรือหลักการสำคัญที่ได้จากการเรียนในเรื่องนั้น

วิธีการสอนตามแนวพุทธวิธี

เป็นที่ประจักษ์ชัดในปัจจุบันว่านักการศึกษาเกือบทั่วโลก ต่างยอมรับนับถือคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า ประเสริฐและยอดเยี่ยมจริง ทั้งยังมีวิธีการสอนที่ทันสมัยอยู่เสมอ และใช้ได้ผลดีมาตั้งแต่โบราณกาล ดังนั้นนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับวิธีการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ไว้อย่าง

หลากหลาย ซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีการที่น่าสนใจยิ่ง ในที่นี้จะขอเสนอความคิดเห็นเฉพาะบางท่านที่มีสาระต่อการเรียนการสอนโดยตรง มากกล่าวโดยย่อ ดังต่อไปนี้

๑. การสอนด้วยการยึด ๔ โภ การสอนที่ได้ผลดีนั้น ต้องเป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วยวาทศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปะในการสอนของพระพุทธเจ้าในการสั่งสอนสาวกทุกครั้ง อันประกอบด้วยคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. สันทัสสโก สอนให้เห็นคือให้รู้แจ้งเห็นจริงด้วยใจเหมือนตาเห็น
๒. สมาทปโก สอนให้เชื่อคือชักชวนให้ปฏิบัติตาม
๓. สมุตตเตชโก สอนให้กล้าคือทำให้ผู้ฟังมีความกล้าหาญในการปฏิบัติตามนั้น
๔. สัมปหังสโก สอนให้สนุกคือให้ผู้ฟังมีความร่าเริงแจ่มใส เข้มขันในการฟังและปฏิบัติตาม

๒. การสอนแบบโบราณ ที่เรียกกันว่าหัวใจนักปราชญ์ ๔ ประการ คือ ดังต่อไปนี้

๑. สุ (สุตตะ) คือสอนให้รู้จักฟัง
๒. จิ (จิตตะ) คือสอนให้รู้จักคิด
๓. ปุ (ปุจฉา) คือสอนให้รู้จักถาม
๔. ลิ (ลิขิตะ) คือสอนให้รู้จักเขียน ๒

๓. การสอนแบบอริยสัจ คือสอนแบบตั้งปัญหา และแก้ปัญหา ๔ ประการ คือ

๑. ทุกข์ คือสอนให้รู้จักปัญหา ให้เห็นปัญหา คือตัวทุกข์
๒. สมุทัย คือสอนให้รู้จักสาเหตุของปัญหา คือเหตุเกิดทุกข์
๓. นิโรธ คือสอนให้รู้จักวิธีการแก้ปัญหาด้วยการทดลอง เก็บข้อมูลเพื่อนำมาแก้ปัญหาให้ได้ จนหมดปัญหา
๔. มรรค สอนให้รู้จักสรุปผลที่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา แล้วสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

สาโรช บัวศรี ได้กล่าวถึงวิธีการสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ ไว้ว่า “ด้านพุทธประวัติ ได้ปรากฏชัดว่าในการแก้ปัญหาชีวิตของพระพุทธองค์นั้น ได้ทรงคิดแก้ปัญหาด้วยพระองค์เอง ทรงทดลองและทรงปฏิบัติหรือกระทำด้วยพระองค์เองทั้งสิ้นผลก็คือทรงตรัสรู้ได้เรียนรู้อย่างแจ่มชัดหรือรู้แจ้งซึ่งเป็นการยืนยันว่า การคิดหรือคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองนั้น ทำให้รู้แจ้งหรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นเป็นอย่างดี ๔

พระราชวรมณี ได้กล่าวถึงเรื่องวิธีการสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ นี้ว่า “การคิดแก้ปัญหาและการกระทำควบคู่กันไปในั้น ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในขั้นตอนของอริยสัจ ๔ โดยเฉพาะในกิจของอริยสัจ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่จะพึงกระทำต่ออริยสัจ ๔ แต่ละอย่าง ที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องและเสร็จสิ้นในอริยสัจ ๔ แต่ละอย่างด้วย จึงจะได้ชื่อว่ารู้อริยสัจ หรือเป็นผู้ตรัสรู้แล้ว๕

วิธีการสอนนั้น เป็นการกระทำอย่างหนึ่งที่จะทำอย่างไร ผู้เรียนจึงจะเกิดความเข้าใจ หรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นมาได้ ดังนั้นวิธีการสอนจะต้องประยุกต์จากกิจในอริยสัจ ๔ เป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นเรื่องของการปฏิบัติหรือการกระทำ มิได้ประยุกต์จากตัวอริยสัจ ๔ โดยตรง จึงเป็นวิธีสอนที่เรียกว่า “วิธีสอนทั้ง ๔ ขั้นขั้นของอริยสัจ”

๑. ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์)

ครูช่วยให้นักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาดูปัญหา ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ด้วยความรอบครอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหาซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้จงได้

๒. ขั้นตั้งสมมุติฐาน (ขั้นสมุทัย)

๑. ครูช่วยให้นักเรียนให้ได้พิจารณาด้วยตนเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ ๑ มีอะไรบ้าง
๒. ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้น จะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอ หรือแก้ที่สาเหตุของปัญหาเหล่านั้น

๓. ครูช่วยนักเรียนให้คิดว่า ในการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจทำอะไรได้บ้าง คือให้กำหนดสิ่งจะกระทำนี้เป็นข้อ ๆ ไป

๓. ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ)

เป็นขั้นการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลหรือขั้นนิโรธ มีวิธีการขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. สัจฉิกริยา หมายถึงการทำให้แจ้ง หรือให้บรรลุจุดหมายที่ต้องการทำอะไรจึงจะทำให้แจ้งได้ ถ้าเจริญรอยตามพระพุทธองค์ก็ต้องกระทำด้วยตนเอง จะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงทดลองวิธีการต่างๆ ด้วยพระองค์เอง เช่น โยคะ ตบะ และทรงอดพระกระยาหาร เป็นต้น เมื่อทรงเห็นว่าไม่สามารถบรรลุจุดหมายปลายทางที่ต้องการได้ จึงใช้วิธีการของสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน ดังนั้นในการสอนขั้นนี้ ครูต้องช่วยให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้
๒. เมื่อทดลองได้ผลประการใด ต้องบันทึกผลของการทดลองแต่ละอย่าง หรือที่เรียกว่า “ข้อมูล” ไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

๔. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค)

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลหรือขั้นมรรค มีวิธีการและขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลาย ๆ อย่างนั้น ย่อมจะได้ผลออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้บางประการ แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องจะชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้แน่นอนแล้วและได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้ว เหล่านี้หมายความว่าต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นั้นไว้ ณ ขั้นที่ ๓ ข้อ ๒ นั้นจนเห็นแจ่มแจ้งว่าทำอะไรจึงจะแก้ปัญหาก็กำหนดในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ
๒. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวแล้วนั้น จะทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาก็จริง ต่อไปก็ให้สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นๆ ไว้เป็นข้อๆ หรือเป็นระบบ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติแล้วให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

วิธีการสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจนั้น ถือว่าเป็นแม่บท แต่โดยแท้จริงแล้วเป็นวิธีการแก้ปัญหา นั่นเอง จึงกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการสอนที่สำคัญยิ่งและเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพสูงในวิชาชีพครูด้วย สมควรที่ครูไทยทั้งหลายจงได้ตระหนักและภาคภูมิใจว่าเรามีวิธีสอนแม่บทของเราเอง และเป็นวิธีการสอนที่ได้ยึดแนวคิดและวิธีการสอนของ พระพุทธองค์เป็นหลัก

วิธีสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ (Conflict Situation Skills)

ทักษะ กระบวนการเผชิญ สถานการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้มีโอกาสสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ หรือมีกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำประสบการณ์จากการเรียนรู้นั้นมาเป็นแนวทางในการเลือกและตัดสินใจ โดยผ่านการวิเคราะห์และประเมินค่า เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากแนวคิดของ สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้เสนอการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การรวบรวม ข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ
- ขั้นที่ 2 การประเมินค่าและประโยชน์
- ขั้นที่ 3 การเลือกและการตัดสินใจ
- ขั้นที่ 4 การปฏิบัติ

การนำกระบวนการเผชิญสถานการณ์มาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน สามารถนำมาใช้ในโรงเรียน ได้ดังนี้

1. ขั้นสอน

1) การรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นพื้นฐานของการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหา ผู้สอนอาจจะมอบหมายให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา หรือข่าวสารการกระทำที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาซึ่งผู้สอนอาจจะหาแหล่งข้อมูล ความรู้หรือแหล่งข่าวสารให้แก่ผู้เรียน

2) การประเมินคุณค่าและประโยชน์

เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาความรู้หรือข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้สอนได้รับมอบหมาย ซึ่งข้อมูลข่าวสารนั้นจะเป็นสถานการณ์หรือเรื่องให้ผู้เรียนจะต้องนำมาศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ และประเมินสถานการณ์หรือข้อมูลที่ศึกษา ซึ่งในขั้นตอนนี้จะต้องฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักหลักและวิธีการคิดในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อคิดว่าสถานการณ์หรือข้อมูลที่ได้อศึกษานั้นมีคุณค่ามากน้อยหรือมีประโยชน์เพียงไร หรือมีโทษอย่างไร อาจจะใช้เกณฑ์หรือวิธีการประเมินตามความเหมาะสม ซึ่งอาจจะใช้เกณฑ์ของพุทธธรรม เกณฑ์มาตรฐานและค่านิยมของสังคม หรือกรอบทฤษฎี การคิดประเมินค่า มีความสำคัญและมีผลต่อการเลือกการตัดสินใจ ในขั้นการประเมินคุณค่านี้ ผู้สอนอาจจะจัดทำเป็นแบบฝึกหรือใบงานที่มีคำถามเพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักวิเคราะห์ เพื่อเป็นพื้นฐานของการประเมินค่า และประโยชน์ หรือโทษของเรื่องที่ศึกษาก็ได้

3) การเลือกและการตัดสินใจ

ขั้นตอนนี้ จะเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 2 เมื่อผู้เรียนได้ประเมินคุณค่าและประโยชน์จากข้อมูลและข่าวสารแล้ว จะมองเห็นช่องทางว่าถ้าตนเองได้ประสบกับสถานการณ์ดังกล่าวหรือ

สถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันนั้น ผู้เรียนจะสามารถเลือกและตัดสินใจอย่างไร จึงจะถูกต้องหรือได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาจากการตัดสินใจที่ผิดพลาด

ในขั้นนี้ผู้สอนอาจจะสร้างสถานการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่างในชีวิตจริงของผู้เรียนที่อาจจะเกิดปัญหาต่างๆ มากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านั้นอาจเป็นปัญหาในครอบครัว โรงเรียน สังคมและตั้งประเด็นคำถามให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการเลือกและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ

4) การปฏิบัติ

เมื่อผู้เรียนได้ฝึกทักษะตั้งแต่ขั้นการรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ ได้ฝึกการประเมินคุณค่าและประโยชน์ ตลอดจนการเลือกและตัดสินใจไปแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญ คือควรจะฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักนำไปปฏิบัติ ซึ่งในบางสถานการณ์ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จะทำให้ผู้เรียนได้พิสูจน์ว่า การที่ตนได้ตัดสินใจเลือกนั้นเมื่อนำไปปฏิบัติจริงแล้ว ได้ผลดีหรือได้รับประโยชน์อย่างไร เป็นการพิสูจน์ว่าตนเองได้ตัดสินใจถูกต้องหรือไม่ แต่ในกรณีสถานการณ์นั้นไม่เหมาะสมกับการนำไปปฏิบัติตนเอง ผู้สอนอาจจะออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้พิสูจน์ความรู้ในแง่ปฏิบัติ โดยการสัมภาษณ์จากบุคคล ผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้มีความรู้ หรือจากผลงานของนักวิชาการที่ได้พิสูจน์หรือทดลองปฏิบัติแล้วเป็นการยืนยันและเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้เรียน

2. **ขั้นสรุป** เมื่อผู้สอนได้ดำเนินการให้ผู้เรียนทำกิจกรรมจนครบทุกขั้นตอนของกระบวนการเผชิญสถานการณ์แล้ว ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ช่วยกันสรุปแนวคิดหรือความรู้และประสบการณ์ที่ตนได้รับเป็นการย้ำเตือนให้เกิดความกระจ่างชัดขึ้น

3. **ขั้นการวัดและการประเมินผล** ผู้สอนควรมีวิธีการวัดและการประเมินผลให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธานุภาพ จิตพิสัย และทักษะพิสัย มีการกำหนดเครื่องมือวัดและประเมิน พร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์การวัดและการประเมินผลให้ชัดเจน

ประโยชน์และข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์

ตามแนวคิดของสุมน อมรวิวัฒน์ สามารถสรุปได้ใจความดังนี้

1. ประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์

1) ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ อย่างหลากหลายตลอดจนเป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ทำให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

2) ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์สถานการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอย่างเป็นผู้รู้เท่าทัน มีหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงเกณฑ์มาตรฐานของสังคมและเกณฑ์ด้านคุณธรรม จริยธรรม

3) ผู้เรียนรู้จักวิธีการเลือกและการตัดสินใจ โดยอาศัยพื้นฐานจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งมีหลากหลาย เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตปัจจุบัน เนื่องจากผู้เรียนไปอาจจะเผชิญสถานการณ์ที่รุนแรงหรือร้ายแรงได้จริง แต่การที่ได้ตัวอย่างเหตุการณ์จริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะการเลือกและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ

4) ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนเพื่อให้เผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาชีวิตจริง ซึ่งจะต้องใช้วิธีการปฏิบัติ โดยอาศัยหลักธรรมของศาสนามาเป็นแนวทาง เพื่อให้การปฏิบัติตนได้บรรลุผลโดยมีการฝึกฝนตนเองให้มีสติสัมปชัญญะรู้เท่าทันปัญหาและสถานการณ์ที่กำลังเผชิญเพื่อจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง การเผชิญสถานการณ์มีหลายระดับ ทั้งในบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตลอดจนระดับโลก ซึ่งทุกระดับจะมี

ความสัมพันธ์กัน การแก้ปัญหาจึงต้องมีความสัมพันธ์กัน ครูทหาวิธีการคิดที่ถูกต้อง การปฏิบัติมีวิธีการหลากหลายและต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

2. ข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะได้ผลบรรลุจุดประสงค์ของเรื่องที่จะสอนนั้น จะต้องใช้เวลามาก ทำให้ผู้สอนต้องออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ ตลอดจนการฝึกปฏิบัตินอกห้องเรียนบ้าง ซึ่งทำให้ผู้สอนบางคนจะเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก มองข้ามการเลือกนำทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ไปใช้กับการเรียนการสอน

ผู้สอนต้องเลือกสถานการณ์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเหมาะสมกับระดับผู้เรียน หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เป็นอันตรายหรือรุนแรงเกินกว่าความสามารถของผู้เรียนจะแก้ปัญหาได้

การนำไปใช้

ผู้สอนสามารถนำทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ไปใช้กับการเรียนรู้ได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับการให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะในการหาข้อมูลความรู้และข่าวสารต่างๆ เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์เข้ากับเรื่องที่จะเรียน และเพื่อเป็นข้อมูลในการฝึกทักษะการประเมินค่า เพื่อไปสู่การเลือกและตัดสินใจ จนกระทั่งถึงการนำไปปฏิบัติหรือพิสูจน์ความรู้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา

ความหมาย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องจริงหรือสมมุติขึ้นจากความเป็นจริง โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนข้อมูล การจัดการเรียนรู้แบบนี้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการหลากหลาย สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ หรือเสริมสร้างความรู้ให้กว้างขวางและนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเผชิญหรือแก้ปัญหาโดยไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลายแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีมุมมองกว้างขึ้น

องค์ประกอบสำคัญ

องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา มีดังนี้

1. เรื่องหรือกรณีที่จะศึกษา
2. ประเด็นคำถาม
3. คำตอบที่หลากหลาย
4. การอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ ปัญหา มุมมองและวิธีแก้ปัญหา

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

กรณีศึกษาหรือกรณีตัวอย่างควรมีสาระ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามจุดประสงค์ อาจเป็นกรณีที่เกิดขึ้นจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งในกรณีนั้นมีสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งอยู่ เช่น ปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งอาจมาจากแหล่งข้อมูล เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือนำเสนอด้วยสื่อดังกล่าว

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชี้นำเสนอกรณีศึกษา

เป็นขั้นที่ผู้สอนเสนอกรณีศึกษาและประเด็นคำถามสำหรับผู้เรียนอภิปราย ซึ่งผู้สอนได้เตรียมไว้วิธีการนำเสนอสามารถทำได้หลายวิธี เช่น พิมพ์เป็นเอกสารแจกให้อ่าน เล่ากรณีตัวอย่างให้ฟัง หรือนำเสนอโดยใช้สื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

ผู้สอนอาจใช้กรณีตัวอย่างที่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงก็ได้ แต่กรณีนี้ผู้สอนต้องมีความชำนาญในการวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง และตั้งประเด็นคำถามสำหรับการค้นหาคำตอบและการอภิปรายได้รวดเร็ว

2. ขั้นการศึกษากรณีศึกษาหรือกรณีตัวอย่างและการอภิปราย

2.1 แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยตามความเหมาะสม

2.2 ให้ผู้เรียนศึกษากรณีศึกษาหรือกรณีตัวอย่าง โดยให้เวลาในการศึกษาอย่างเพียงพอ ให้สมาชิกหาคำตอบตามประเด็นคำถามที่ครูกำหนดไว้ผู้เรียนแต่ละคนควรมีคำตอบตามประเด็นคำถามเตรียมไว้เพื่ออภิปราย

2.3 สมาชิกกลุ่มร่วมกันอภิปรายตามประเด็นคำถามเพื่อให้ได้ข้อสรุปของกลุ่มย่อย

2.4 นำเสนอผลการอภิปรายระหว่างกลุ่มเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

อนึ่ง การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา หรือกรณีตัวอย่างนี้มีได้มุ่งที่คำตอบใดคำตอบหนึ่ง คำถามสำหรับการอภิปรายนี้จึงไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิดอย่างชัดเจนแน่นอน แต่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคำตอบและเหตุผลที่หลากหลายซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดที่กว้างขวางขึ้น ดังนั้นการอภิปรายจึงควรมุ่งประเด็นไปที่เหตุผลหรือที่มาของความคิดที่ผู้เรียนใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ

3. ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

- ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายคำตอบ ปัญหา มุมมอง และวิธีแก้ปัญหาของผู้เรียนและสรุปสาระสำคัญหรือข้อคิดที่ได้จากการเรียนรู้

- ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำแบบทดสอบ การตรวจผลงาน การสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียน เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ข้อดีและข้อจำกัด

ข้อดีและข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา มีดังนี้

ข้อดี

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเผชิญปัญหาจากสถานการณ์จริง ได้ฝึกแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้เป็นอย่างดี
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองกว้างไกลขึ้น
3. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูงและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

ข้อจำกัด

1. กรณีที่กลุ่มผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ไม่แตกต่างกันจะทำให้การเรียนรู้ไม่กว้างขวางเท่าที่ควร
2. ถ้าประธานหรือผู้นำกลุ่มขาดความสามารถในการเป็นผู้นำ จะทำให้การเรียนรู้ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชา ส ๑๕๑๐๑ ชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๔

หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมนำชีวิต

เวลา ๑๔ ชั่วโมง

แผนการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ศาสนพิธี

เวลา ๑ ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา
ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม
เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ป.5/1 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็น
มรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย

๑. สาระสำคัญ

การจัดพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือแบบเรียบง่าย เป็นวิธีการที่เกิดประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
คือสะดวกในการจัดเตรียม ประหยัด

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

- ๒.๑ อธิบายความหมายของศาสนพิธีได้
- ๒.๒ อธิบายการจัดงานพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือได้
- ๒.๓ วิเคราะห์ประเภทของการจัดงานพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือได้
- ๒.๔ ภูมิใจในตนเอง

๓. สาระการเรียนรู้

-การจัดพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ อย่างเรียบง่าย มีประโยชน์

๔. กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธีการสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ)

๔.๑ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

๔.๑.๑ ให้นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ฟังเจริญสมาธิแบบเคลื่อนไหว ๓ - ๕
นาที

๔.๑.๒ ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มละ ๔- ๕ คน แต่ละกลุ่มเลือกประธานและเลขาธิการกลุ่มเพื่อร่วม
ศึกษาข้อมูล ตามประเด็นถามที่ได้รับมอบหมาย

๔.๒ ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์)

- ๔.๒.๑ ครูกำหนดปัญหาโดยตั้งเป็นประเด็นคำถาม เช่น
 - พระรัตนตรัยมีความสำคัญอย่างไรกับพุทธศาสนิกชน
 - การทำความดีที่พุทธศาสนิกชนควรนำไปเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ควรทำอย่างไร

นักเรียนร่วมกันคำตอบคำถามจากประสบการณ์เดิมในแต่ละประเด็นคำถามละ ๓ - ๔ คน ครูสังเกต
พฤติกรรม

๔.๓ ขั้นตั้งสมมุติฐาน (ขั้นสมุทัย)

๔.๓.๑ ให้นักเรียนศึกษาเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ศาสนพิธี จากนั้นมอบหมายใบงาน
เรื่อง ศาสนพิธี แต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ประเภทของการจัดงานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ครูสังเกต
พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยครูซักถามถึงสิ่งที่นักเรียนต้องการคำตอบจากปัญหาที่ละประเด็น เช่น

- ศาสนพิธีของศาสนาพุทธหมายความว่าอย่างไร
- การประกอบศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาที่นักเรียนรู้จักมีพิธีเกี่ยวกับอะไรบ้าง

และมีขั้นตอนการจัดอย่างไร

๔.๔ ชั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ)

๔.๔.๑ นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมอภิปรายจากประเด็นคำถามที่ละหัวข้อ เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกันแล้วบันทึกลงในแบบสรุบบางงาน ครูสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างใกล้ชิด

๔.๔.๒ แต่ละกลุ่มนำเสนอการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม ครูประเมินการรายงานผลการศึกษา เมื่อนำเสนอครบทุกกลุ่มครูควรตั้งประเด็นคำถามให้นักเรียนได้วิเคราะห์เปรียบเทียบและหาข้อสรุปร่วมกัน ครูสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะร่วมวิเคราะห์จากประเด็นปัญหา

๔.๕ ชั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค)

๔.๕.๑ ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปลงในแบบสรุบบางงาน ส่งครูตรวจ

๔.๕.๒ นักเรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ความหมายความสำคัญของศาสนพิธีและการจัดงานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และบอกการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ครูสังเกตพฤติกรรมนักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำงานกลุ่ม

๔.๕.๓ ให้นักเรียนทำแบบฝึกทักษะ เรื่อง ศาสนพิธี เสร็จแล้วส่งครูตรวจ

๕. สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้

- เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ศาสนพิธี
- ใบงาน เรื่อง ศาสนพิธี
- แบบฝึกทักษะ เรื่อง ศาสนพิธี

๖. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

สิ่งที่ต้องวัด	วิธีวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
๑. อธิบายความหมายของศาสนพิธีได้	- สังเกตจาก - การแสดงความคิดเห็น	- แบบประเมินพฤติกรรม การทำงานกลุ่ม	- ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ ๘๐
๒. อธิบายการจัดงานพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือได้	- การตอบคำถาม - ตรวจแบบสรุบบางงาน	- แบบประเมินการพูด แสดงความคิดเห็น - แบบประเมินการตรวจ	- ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ ๘๐
๓. วิเคราะห์ประเภทของการจัดงานพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือได้	- ตรวจแบบฝึกทักษะ	- แบบฝึกทักษะ	- ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ ๘๐
๔. ภูมิใจในตนเอง			

3. สามารถเลือกใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้

หลักการเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสื่อที่เลือกใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งสำคัญผู้สอนต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีหลักการอื่นๆ เพื่อพิจารณาเลือกใช้สื่อ ดังนี้

1. สื่อต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่ให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหานั้นได้ดีขึ้น
3. เป็นสื่อที่เหมาะสมตามวัย ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
5. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพ คงทนแข็งแรง ราคาไม่แพงหรือหาได้ในท้องถิ่น

สรุป

กระบวนการจัดการเรียนรู้มีหลากหลายวิธีด้วยกัน ผู้สอนควรจะจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 3 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 3

ตอนที่ 4 การวัดผลประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessments)

การประเมินสภาพจริง เป็นการประเมินจากการวัดโดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง ผู้สอนต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผล ซึ่งควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดด้วย และควรแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าถึงวิธีการและเกณฑ์ในการประเมิน การประเมินผลควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มีเกณฑ์การประเมินที่เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้
2. อธิบายลักษณะชิ้นงานหรือภาระงานที่คาดหวังได้อย่างชัดเจน
3. รวมอยู่ในกระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน
4. มีคำอธิบายคุณภาพงานที่ชัดเจนและบ่งบอกคุณภาพงานในแต่ละระดับ
5. ใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มหรือทั้งชั้น
6. แจ้งผลการประเมินเกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อเทียบเคียงไปสู่มาตรฐานให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนทราบเป็นระยะ
7. นำผลการประเมินเป็นข้อมูลประกอบในการปรับปรุงหลักสูตร
8. การประเมินผลงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ และกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกิจกรรมผู้สอนต้องกำหนดแนวการให้คะแนนเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้อะไร และทำอะไรได้บ้าง เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือไม่

เทคนิค / วิธีการที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริงเป็นการกระทำ การแสดงออกหลาย ๆ ด้าน ของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริงทั้งในและนอกห้องเรียน มีวิธีการประเมินโดยสังเขปดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 184-193)

1. การสังเกต เก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านการใช้ความคิด การปฏิบัติงาน และโดยเฉพาะด้านอารมณ์ความรู้สึก และลักษณะนิสัยสามารถทำได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือในสถานการณ์อื่นนอกโรงเรียน

เครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบบันทึกกระเปาะสัมผัส เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้เก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านต่างได้ดี เช่น ความคิด (สติปัญญา) ความรู้สึก กระบวนการขั้นตอนในการทำงาน วิธีแก้ปัญหา ฯลฯ อาจใช้ประกอบการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มั่นใจมากยิ่งขึ้น

ข้อแนะนำบางประการเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

(1) ก่อนสัมภาษณ์ควรหาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียนก่อนเพื่อทำให้การสัมภาษณ์เจาะตรงประเด็นและได้ข้อมูลยิ่งขึ้น

- (2) เตรียมชุดคำถามล่วงหน้าและจัดลำดับคำถามช่วยให้การตอบไม่วกวน
- (3) ขณะสัมภาษณ์ครูใช้วาจา ท่าทาง น้ำเสียงที่อบอุ่นเป็นกันเอง ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกปลอดภัย และแนวโน้มให้นักเรียนอยากพูด / เล่า
- (4) ใช้คำถามที่นักเรียนเข้าใจง่าย
- (5) อาจใช้วิธีสัมภาษณ์ทางอ้อมคือ สัมภาษณ์จากบุคคลที่ใกล้ชิดนักเรียน เช่น เพื่อนสนิท ผู้ปกครอง เป็นต้น

3. การตรวจงาน เป็นการวัดและประเมินผลที่เน้นการนำผลการประเมินไปใช้ทันทีใน 2 ลักษณะ คือ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อปรับปรุงการสอนของครู จึงเป็นการประเมินที่ควรดำเนินการตลอดเวลา เช่น การตรวจแบบฝึกหัด ผลงานภาคปฏิบัติ โครงการ/โครงการต่างๆ เป็นต้น งานเหล่านี้ควรมีลักษณะที่ครูสามารถประเมินพฤติกรรมระดับสูงของนักเรียนได้ เช่น แบบฝึกหัดที่เน้นการเขียนตอบ เรียบเรียง สร้างสรรค์ (ไม่ใช่แบบฝึกหัดที่เลียนแบบข้อสอบเลือกตอบซึ่งมักประเมินได้เพียงความรู้ความจำ) งาน โครงการ โครงการที่เน้นความคิดขั้นสูงในการวางแผนจัดการ ดำเนินการและแก้ปัญหาสิ่งที่ควรประเมินควบคู่ไปด้วยเสมอในการตรวจงาน (ทั้งงานเขียนตอบและปฏิบัติ) คือ ลักษณะนิสัยและคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน

4. การรายงานตนเอง เป็นการให้นักเรียนเขียนบรรยายหรือตอบคำถามสั้น ๆ หรือ ตอบแบบสอบถามที่ครูสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งความรู้ ความเข้าใจ วิชิตคิด วิถีทำงานความพอใจในผลงาน ความต้องการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น

5. การใช้บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ผลงานนักเรียน โดยเฉพาะความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียนจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากเพื่อนครู จากเพื่อนนักเรียน (นักเรียนต้องได้รับคำแนะนำมาก่อนเกี่ยวกับหลักการ วิชิตวิจารณ์เพื่อการสร้างสรรค์) จากผู้ปกครอง โดยจดหมาย / สารสัมพันธ์ที่ครู หรือโรงเรียนกับผู้ปกครองมีถึงกันโดยตลอดเวลา โดยการประชุมผู้ปกครองที่โรงเรียนจัดขึ้น หรือโดยการตอบแบบสอบถามสั้น ๆ

6. การใช้ข้อสอบแบบเน้นการปฏิบัติจริง ในกรณีที่ครูต้องการใช้แบบทดสอบ ขอเสนอแนะให้ใช้แบบทดสอบภาคปฏิบัติที่เน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 6.1 ปัญหาต้องมีความหมายต่อผู้เรียน และมีความสำคัญเพียงพอที่จะแสดงถึงภูมิความรู้ของนักเรียนในระดับชั้นนั้น ๆ
- 6.2 เป็นปัญหาที่เลียนแบบสภาพจริงในชีวิตของนักเรียน
- 6.3 แบบสอบต้องครอบคลุมทั้งความสามารถและเนื้อหาตามหลักสูตร
- 6.4 นักเรียนต้องใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดหลาย ๆ ด้านมาผสมผสาน และแสดงวิชิตคิดได้เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน
- 6.5 ควรมีคำตอบถูกได้หลายคำตอบ และมีวิธิการหาคำตอบได้หลายวิธิการ
- 6.6 มีเกณฑ์การให้คะแนนตามความสมบูรณ์ของคำตอบอย่างชัดเจน

7. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน แฟ้มสะสมงานหมายถึง สิ่งที่ใช้สะสมงานของนักเรียนอย่างมีจุดประสงค์ อาจเป็นแฟ้ม กล่อง แผ่นดิสก์ อัลบั้ม ฯลฯ ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในเรื่องนั้นๆ หรือหลาย ๆ เรื่อง การสะสมนั้นนักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา เกณฑ์การเลือก เกณฑ์การตัดสิน ความสามารถ / คุณสมบัติ หลักฐานการสะท้อนตนเอง

การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธิการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายวิธิการหนึ่ง เพราะใช้การประเมินให้ผูกติดอยู่กับการสอนและมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนที่ชัดเจน

การประเมินสภาพจริง เป็นการประเมินที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติ ถ้าสามารถปฏิบัติได้ในสถานการณ์จริงจะดีมาก แต่ถ้าไม่ได้ อาจใช้สถานการณ์จำลองที่พยายามให้เหมือนจริงมากที่สุด หรืออาจให้ผู้เรียนไปปฏิบัติ นอกห้องเรียนหรือที่บ้านแล้วเก็บผลงานไว้โดยอาจจะเก็บไว้ในแฟ้มสะสมงาน แล้วครูเรียกมาประเมินภายหลัง สถานการณ์ที่ประเมินควรเป็นสถานการณ์ที่ประเมินผู้เรียนได้หลายมิติ เช่น ทักษะ ความรู้ ความสามารถ การคิด และคุณลักษณะต่างๆ วิธีการที่ใช้ประกอบการประเมินตามสภาพจริงควรมีหลากหลายประกอบกัน สรุปได้ดังนี้

1. การสังเกต
2. การสัมภาษณ์
3. การตรวจงาน
4. การรายงานตนเองของนักเรียน
5. การบันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
6. การใช้ข้อสอบแบบเน้นการปฏิบัติจริง
7. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

การให้คะแนนการประเมินตามสภาพจริง ผู้สอนควรใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลาย ๆ วิธีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้านและมีจำนวนมากเพียงพอที่จะประเมินผลที่เกิดขึ้น ในตัวผู้เรียนอย่างมั่นใจหลักเกณฑ์ วิธีการให้คะแนนตามแนวทางการประเมินตามสภาพจริง และให้ความสำคัญต่อการแสดงออกที่แท้จริงของผู้เรียนขณะทำ กิจกรรม ที่กำหนดให้ว่าจะมีแนวทางไปสู่ความสำเร็จของงาน และมีวิธีการหาคำตอบได้หลายแนวทาง คำตอบที่ได้อาจมิใช่แนวทางที่กำหนดไว้เสมอไป จึงทำให้การตรวจให้คะแนนไม่ชัดเจนเหมือนการใช้ข้อสอบแบบเลือกตอบ ดังนั้น การประเมินจากสภาพจริงจึงต้องมีการกำหนดแนวทางการให้คะแนนอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้มีมาตรฐานว่าผู้เรียนทำอะไรได้สำเร็จ และความสำเร็จอยู่ในระดับใด ซึ่งเรียกว่า รูบรีค (Rubric) การกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Scoring Rubrics) ผู้สอนและผู้เรียนควร จะกำหนดเกณฑ์การประเมินร่วมกัน ซึ่งควรจะทำเสร็จก่อนที่ผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติงาน เพราะเกณฑ์การประเมินสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสอน เปรียบเสมือนเป้าหมายในการเรียนที่ผู้เรียนจะต้องรับทราบ ว่าผู้สอนต้องการอะไร และผู้เรียนจะต้องทำอะไรเพื่อจะได้คะแนนนั้นมา การกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Scoring Rubrics) จะช่วยให้ สิ่งคาดหวังและมาตรฐานของงานชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่าง

เกณฑ์การให้คะแนนผลงาน

ประเด็นประเมิน	คะแนน			
	4	3	2	1
1.ผลงานตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด	ผลงานสอดคล้องกับจุดประสงค์ทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้องกับจุดประสงค์เป็นส่วนใหญ่	ผลงานสอดคล้องกับจุดประสงค์บางประเด็น	ผลงานไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์
2.ผลงานมีความถูกต้องสมบูรณ์	เนื้อหาสาระของผลงานถูกต้องครบถ้วน	เนื้อหาสาระของผลงานถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	เนื้อหาสาระของผลงานถูกต้องเป็นบางประเด็น	เนื้อหาสาระของผลงานไม่ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
3.ผลงานมีความคิดสร้างสรรค์	ผลงานแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์แปลกใหม่และเป็นระบบ	ผลงานมีแนวคิดแปลกใหม่แต่ไม่เป็นระบบ	ผลงานมีความน่าสนใจแต่ยังไม่มีแนวคิดแปลกใหม่	ผลงานไม่แสดงแนวคิดแปลกใหม่
4.ผลงานมีความเป็นระเบียบ	ผลงานมีความเป็นระเบียบแสดงออกถึงความประณีต	ผลงานส่วนใหญ่มีความเป็นระเบียบแต่มีข้อบกพร่องเล็กน้อย	ผลงานบางส่วนมีความเป็นระเบียบแต่ยังมีข้อบกพร่องมาก	ผลงานส่วนใหญ่ไม่เรียบร้อยและมีข้อบกพร่องมาก
5.ผลงานเสร็จตามเวลากำหนด	ส่งผลงานตามเวลากำหนด	ส่งผลงานช้ากว่าเวลากำหนด 1-2 วัน	ส่งผลงานช้ากว่าเวลากำหนด 3-4 วัน	ส่งผลงานช้ากว่าเวลากำหนด 5 วันขึ้นไป

สรุป

การประเมินสภาพจริง เป็นการประเมินจากการวัดโดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ในสถานการณ์จริง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง โดยประเมินจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การรายงานตนเอง การใช้บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง การใช้ข้อสอบแบบเน้นการปฏิบัติจริง และการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 4 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 4

ใบงานที่ 1

ชื่อหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา
ตอนที่ 1 ธรรมชาติของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำสั่ง อภิปรายถึงธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2

ชื่อหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา
ตอนที่ 2 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำชี้แจง

1. จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมผู้เรียนควรเรียนรู้เรื่องใดบ้าง และผู้สอนควรจัดทำคำอธิบายรายวิชาได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ทำไมผู้สอนจึงต้องการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับด้วยตนเอง ขั้นตอนออกแบบหน่วยการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนต่างกันหรือไม่อย่างไร ให้ท่านออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับท่านละหนึ่งหน่วย?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 3

ชื่อหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา
ตอนที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำชี้แจง : เมื่อท่านศึกษาใบความรู้จบแล้ว ให้ท่านเลือกรูปแบบการสอนใดก็ได้ นำมาออกแบบการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้จำนวน ๑ ชั่วโมง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 4

ชื่อหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้สอนระดับประถมศึกษา
ตอนที่ 4 การวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำชี้แจง : เมื่อท่านศึกษาใบความรู้จบแล้ว ให้ท่านออกแบบเกณฑ์การประเมินทักษะทางสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....